

ДУХОВНО-МОРАЛЬНИЙ РОЗВИТОК ОСОБИСТОСТІ В УМОВАХ ВНЗ

*Хто рухається вперед у науках, але відстає в моральності,
той більше йде назад, ніж уперед (Аристотель)*

Споконвіку люди високо цінували духовно-моральну вихованість. Глибокі соціально-економічні перетворення, що відбуваються в сучасному суспільстві, знецінені моральні ідеали, бездуховність, безвір'я й агресивність, що панують навколо, обумовлюють актуальність проблеми духовно-морального розвитку особистості. В сучасному світі молода людина живе й розвивається, оточена безліччю різноманітних джерел як позитивного, так і негативного характеру, що справляють величезний вплив на інтелект і почуття, на формування сфери моральності. Відповідальність за формування системи моральних цінностей покладається на родину, суспільство та на систему освіти на всіх її етапах. Україна потребує підготовки широко освічених, високо моральних людей, що наділені не тільки знаннями, але й духовними рисами. Сама по собі освіта не гарантує високого рівня духовно-морального розвитку особистості. Весь процес навчання у ВНЗ повинен бути пронизаний виховними заходами. К.Д. Ушинський писав: «Моральний вплив становить головне завдання виховання» [1, с. 332].

Вплив на людину, з метою формування у неї духовно-моральних якостей – тема, яку вивчають філософи, науковці, духовні діячі вже кілька тисяч років. За цей час вже було більш-менш сформовано поняття про мораль та моральну поведінку людини. Питання залишалося в тому, як організувати процес духовно-морального розвитку особистості.

Метою духовно-морального розвитку є формування цілісної, досконалої особистості в її гуманістичному аспекті.

Останнє передбачає: вироблення розуміння життєвої важливості моралі; установку на вироблення моральної самосвідомості (совість); вироблення стимулів подальшого морального розвитку; вироблення моральної стійкості, бажання та вміння чинити опір злу, спокусі й самовиправданню при порушенні моральних вимог; милосердя і любов до людей.

Засобами здійснення духовно-морального розвитку є моральне переконання як основний морально-психологічний засіб впливу на особистість, а також, моральний примус як форма морального осуду.

Духовно-моральний розвиток особистості здійснюється в тісній органічній єдності, по-перше, з основною (професійною) діяльністю, по-друге, зі світоглядним вихованням, до якого долучаються інші розвинені форми спілкування й діяльності: художньо-естетична, політична, правова тощо.

Які ж моральні якості необхідно формувати в процесі духовно-

морального розвитку особистості? Це ряд класичних людських чеснот – насамперед, великодушність, смиренність, розсудливість, мужність, самовладання і справедливість [2]. Чесноти – це динамічні сили, які збільшують духовний потенціал людини: розсудливість допомагає ухвалювати вірні рішення; мужність – триматися обраного курсу і не піддаватися різним тискам; самовладання допомагає підкоряти емоції і пристрасті духу і вкласти енергію пристрастей у виконання своєї місії; справедливість дозволяє віддавати кожному належне і входити в серце людини; великодушність допомагає усвідомити свою місію і ставити високі завдання перед собою та іншими; смирення дозволяє долати егоїзм і служити іншим.

Все більше і більше людей приходять до розуміння того, що для духовного відродження суспільства недостатньо тільки знань, які дає традиційна освіта. Моральні імпульси не можна раціонально засвоїти, навіть сума будь-яких наук сама по собі не в змозі замінити любов, віру, співчуття. Професійна компетентність вимагає більшого, ніж просте володіння технічним або академічним знанням. Вона включає в себе здатність правильно використовувати ці знання заради плідної мети. Звичайно, духовно-моральний розвиток особистості, вправління у чеснотах не можуть замінити собою професійну компетентність, але є її істотною частиною. Отже, рішення головних завдань навчання має забезпечувати також і формування особистісного ставлення до оточуючих, оволодіння етичними, естетичними і духовно-моральними нормами.

Отже, серед завдань вищої освіти у напрямку духовно-естетичного розвитку особистості можна назвати такі: забезпечити самостановлення, саморозвиток і самореалізацію особистості з позитивними духовно-моральними якостями відповідно до загальнолюдських цінностей; управляти процесами цих «самостей» шляхом створення оптимальних психолого-педагогічних умов; оптимально поєднувати світоглядну й практико-професійну спрямованість вивчення дисциплін; створювати умови, які забезпечують взаємозв'язок і взаємозумовленість пізнавальних потреб, інтересів і пізнавальної активності зі змістом навчального матеріалу, його логічною структурою і процесуальною діяльністю педагога та студентів. Реалізація цих завдань має здійснюватися за умови дотримання провідних педагогічних принципів: цілісності педагогічної системи; нерозривності зв'язків між змістовною та процесуальною її сторонами; домінантного впливу навчання на формування особистості, тобто зміщення акценту на виховання в процесі навчання, виховання «олюдненим, одухотвореним» змістом навчального матеріалу (гуманітаризація) і «олюдненими, одухотвореними» відносинами в процесі навчання (гуманізація), генералізації змісту освіти і способів діяльності, а також емоційно-ціннісного ставлення до знань, процесу пізнання, до навколишнього світу і до себе в цьому світі.

Література:

1. Ушинский К.Д. О нравственном элементе в русском воспитании / К.Д. Ушинский

// Избранные педагогические сочинения: в 2-х т. – М., 1953. – Т.1. – С. 327-332.

2. *Дианин-Хавард А.К.* Нравственное лидерство. Путь формирования личности. – М. Лидерпром, 2008. – 187 с.